

УДК 343.9

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2024-6-12**Шевченко Сергій Іванович,**

кандидат юридичних наук, доцент,

заступник директора Інституту післядипломної освіти та заочного навчання

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0003-4133-8860>serhii.shevchenko@dduvs.edu.ua

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В ГРУЗІЇ

У статті аналізується досвід Грузії в частині нормативно-правового забезпечення протидії домашньому насильству. Зазначається, що законодавець цієї держави докладав значних зусиль в частині покращення динаміки поширення актів делінквентної поведінки, пов'язаних із домашнім насильством, що вилилось у прийнятті Закону «Про запобігання насильства щодо жінок та (або) домашньому насильству, захист і допомогу жертвам насильства», а також у виокремленні домашнього насильства в якості самостійного складу злочину.

Наголошується на тому, що законодавець Грузії, на відміну від законодавця України, виокремлює шість форм домашнього насильства – крім традиційних фізичної, психологічної, сексуальної та економічної також розкриваються зневага (розуміється незадоволення одним із батьків (або обома), іншими законними представниками або (та) іншими відповідальними особами фізичних або психологічних потреб неповнолітніх, небезпечення їх від небезпеки, обмеження права на базове навчання, нездійснення реєстрації народження, діянь, необхідних для користування медичними та іншими послугами якщо один із батьків (або обидва), інші законні представники або (та) інші відповідальні особи володіють необхідною інформацією, можливістю та доступом до відповідних послуг) та примус (фізичний або психологічний примус людини виконувати або не виконувати діяння, виконання або невиконання якого є її правом, або підлягає впливу проти своєї волі).

Зазначається, що відповідно до КК Грузії домашнє насильство – самостійний склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 126-1. На відміну від ст. 126-1 КК України, згадана норма закону про кримінальну відповідальність Грузії не передбачає систематичність в якості обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Крім того, остання норма передбачає кваліфікуючі ознаки – повторність, вчинення злочину відносно неповнолітнього тощо.

На підставі аналізу положень ст. 126-1 КК Грузії сформовано пропозиції щодо модернізації положень ст. 126-1 КК України.

Ключові слова: Грузія, домашнє насильство, запобігання злочинності, злочин, кримінальне право, протидія деліктам.

Shevchenko S. I. Select aspects of the legal framework for combating domestic violence in Georgia

This article analyzes Georgia's experience in establishing a legal framework to combat domestic violence. It notes that the country's legislature is making significant efforts to curb the spread of delinquent behavior related to domestic violence, which has resulted in the adoption of the Law "On the Prevention of Violence Against Women and/or Domestic Violence, and the Protection and Assistance of Victims of Violence," as well as in establishing domestic violence as a separate criminal offense.

It is emphasized that the Georgian legislature, unlike the Ukrainian legislature, identifies six forms of domestic violence – in addition to the traditional forms of physical, psychological, sexual, and economic abuse, it also includes neglect (understood as the failure of one (or both) parents, other legal representatives or (and) other responsible persons failing to meet the physical or psychological needs of minors, failing to protect them from danger, restricting their right to basic education, failing to register their birth, or failing to take the necessary steps to access medical and other services— if one parent (or both), other legal representatives, or other responsible persons possess the necessary information, opportunity, and access to the relevant services) and coercion (physical or psychological coercion of a person to perform or refrain from performing an act, the performance or non-performance of which is their right, or subject to influence against their will).

It is noted that, in accordance with the Criminal Code of Georgia, domestic violence constitutes a separate criminal offense under Article 126-1. Unlike Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine, the aforementioned provision of Georgia's criminal law does not require "systematicity" as a mandatory element of the objective side of the offense. In addition, the latter provision sets forth aggravating circumstances—such as repeat offenses or the commission of the crime against a minor, among others.

Based on an analysis of the provisions of Article 126-1 of the Criminal Code of Georgia, proposals have been formulated to modernize the provisions of Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: Georgia, domestic violence, crime prevention, crime, criminal law, combating torts.

Як відомо, досвід – одна з найважливіших складових у будь-якій справі, проте у більшості випадків його набуття – наслідок складного процесу, що включає у себе серію помилок, невдач та нових спроб. Дане правило охоплює всі сфери суспільного життя, у тому числі і його юридичну площину.

Домашнє насильство – одне з найбільш поширених кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людини. Так, лише у 2023 р. на території України було зареєстровано 2705 випадків вчинення злочину у вигляді домашнього насильства. При цьому у 2423 з них особам вручено повідомлення про підозру. Крім того, у цьому ж році було зареєстровано 393 випадки вчинення кримінального проступку у виді невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників (у 357 з них особам вручено повідомлення про підозру) [2].

При цьому слід наголосити, що офіційні статистичні дані не відображають повної картини поширення даних актів деліктної поведінки з ряду причин (високий рівень латентності через «небажання громадян виносити сміття з будинку» (цей стереотип формувався у суспільстві протягом тривалого періоду часу), тимчасова окупація окремих територій України державою-терористом тощо) [5, с. 146].

Викладене свідчить про нагальну потребу у модернізації вітчизняної системи протидії та запобігання правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством. У даному питанні важливо врахувати не тільки власний досвід, але і зарубіжний. Робота в останньому напрямі дозволить, по-перше, уникнути ряду помилок, що були допущені іншими державами в частині протидії та запобігання названому суспільно небезпечному діянню та, по-друге, оперативно віднайти «готові успішні моделі» боротьби із даним явищем, елементи яких можна впровадити на вітчизняному рівні.

Питанню правового забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству приділяли свою увагу такі вчені, як В. С. Березняк, С. Г. Братель, К. Л. Бугайчук, Р. В. Вереша, А. А. Вознюк, Б. М. Головкін, В. К. Гришук, Г. В. Дідківська, Ю. А. Дорохіна, О. О. Дудоров, О. В. Ковальова, І. В. Козич, О. Г. Колб, О. М. Костенко, М. Г. Кузнецов, О. Г. Кулик, О. К. Марін, О. О. Панова, В. М. Перевізник, Є. О. Письменський, Т. І. Пономарьова, Г. М. Собко, Н. А. Стасюк, Є. Л. Стрельцов, Д. М. Тичина, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, О. В. Харитонova, В. В. Шаблистий, А. Я. Шугало, О. С. Юнін, О. С. Яра та ін.

Не дивлячись на це, на науковому рівні бракує комплексних компаративістських досліджень, присвячених аналізу зарубіжного досвіду регулювання зазначеного вище питання, що лише підкреслює актуальність обраної теми. Через це вбачається доречним продовжити цикл наукових публікацій, присвячених вивченню питання зарубіжного досвіду правового забезпечення запобігання та протидії правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством. У цій науковій статті проаналізуємо досвід Грузії.

Метою цієї статті є дослідження окремих аспектів нормативно-правового забезпечення протидії домашньому насильству в Грузії.

У 2008 р. Грузія стала першою серед незалежних держав, що раніше входили до складу СРСР, хто відчув на собі наслідки російської інтервенції. Крім того, Грузія також обрала проєвропейський демократичний вектор розвитку (хоча останніми роками динаміка у цьому напрямі суттєво знизилась), який не може не відображатись у внутрішніх нормативно-правових актах (у тому числі в частині норм, що передбачають кримінальну відповідальність за домашнє насильство) [4, с. 556]. Відповідні факти додають особливої актуальності дослідженню досвіду цієї держави в частині нормативно-правового забезпечення протидії домашньому насильству [6, с. 824].

У 2006 р. в Грузії було прийнято спеціальний нормативно-правовий акт, спрямований на запобігання та протидію домашньому насильству – Закон «Про запобігання насильства щодо жінок та (або) домашньому насильству, захист і допомогу жертвам насильства». У ч. 3 ст. 6 Закону Грузії «Про запобігання насильства щодо жінок та (або) домашньому насильству, захист і допомогу жертвам насильства» розкриваються механізми превенції насильства відносно жінок або (та) насильства в сім'ї. Зокрема, до їх числа відносяться:

1. *Аналіз вивчення та оцінка фактів, що є причинами насильства відносно жінок або (та) домашнього насильства* [9]. Ефективне запобігання домашньому насильству неможливе без виявлення причин та умов поширення актів протиправної поведінки. Саме нейтралізація відповідних негативних чинників здатна призвести суттєвого покращення криміногенної обстановки [7, с. 402].

Нагадаємо, даний напрям запобігання домашньому насильству відіграє важливу роль у питанні протидії злочинності даного виду, що відображається у положеннях п. 2 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

2. *Впровадження ефективних правових методів виявлення та попередження насильства щодо жінок та (або) домашнього насильства* [9]. Як відомо, забезпечення належного рівня взаємодії суб'єктів протидії злочинності, гарантування надійного рівня охорони прав, свобод та законних інтересів громадян, застосування до винного у вчиненні акту делінквентної поведінки заходів державного впливу, необхідних для його виправлення можливі лише за умови існування якісного законодавства, що регулює суспільні відносини відповідної сфери [1, с. 80]. Відтак, для запобігання випадкам домашнього насильства важливо розробити ефективне законодавство, що має постійно оновлюватись та покращуватись з урахуванням тенденцій сьогодення та розвитку криміногенної обстановки в державі.

3. *Ведення відповідної статистики* [9]. Наявність статистичних даних та порівняння показників протягом різних періодів часу дозволяє оцінити ефективність використання решти заходів у сфері запобігання домашньому насильству. Даний захід, нагадаємо, також задекларований у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (п. 1 ч. 1 ст. 19).

4. *Реалізація превентивних заходів відносно осіб, які відносяться до груп ризику вчинення насильства відносно жінок та (або) домашнього насильства або осіб, які вчинили насильство щодо жінок та (або) домашнє насильство* [9]. Дані заходи застосовуються з метою недопущення рецидивів з боку кривдників та мінімізації ризиків вчинення актів домашнього насильства з боку маргінально налаштованих громадян. Згаданий вище законодавчий акт Грузії передбачає різні превентивні заходи до визначеної категорії осіб, серед яких: вирішення соціальних проблем, проведення індивідуальних бесід та просвітницьких кампаній тощо.

5. *Проведення відповідної інформаційно-просвітницької кампанії з метою інформування громадян про їх права, свободи та обов'язки, а також про відповідні гарантії захисту, у тому числі і про права та обов'язки, що забезпечують рівність та взаємні обов'язки членів сім'ї*.

6. *У випадку насильства щодо жінок та (або) домашнього насильства – поширення та доступність інформації про відповідальність кривдника, права жертви та гарантії захисту цих прав* [9].

Саме проведення інформаційно-просвітницьких кампаній дозволяє:

1) постраждалим від домашнього насильства та особам, які потенційно можуть постраждати від таких правопорушень – своєчасно вийти з аб'юзерських відносин та звернутись по допомогу до компетентних органів;

2) кривдникам та потенційним кривдникам – відмовитись від подальшого вчинення актів протиправної поведінки через страх бути притягнутим до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Нагадаємо, вітчизняне законодавство також передбачає вказаний напрям діяльності в якості основного завдання у сфері запобігання домашньому насильству (п. 4 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

7. *У випадку насильства щодо жінок та (або) насильства в сім'ї – здійснення заходів з надання допомоги та захисту потерпілої від насильства, а для кривдників – заходів, спрямованих на корекцію відносин та поведінки* [9].

8. *Створення та підтримка спільних програм із заінтересованими інститутами з метою забезпечення превенції насильства відносно жінок та (або) домашнього насильства* [9]. Саме ефективна взаємодія всіх суб'єктів протидії домашньому насильству – ключ до зниження динаміки поширення цих суспільно небезпечних (шкідливих) діянь, тому створення відповідних програм, проведення тренінгів та семінарів дозволяє виробити перспективні напрями запобігання актам делінквентної поведінки [3, с. 163]. Схожий захід у сфері запобігання домашньому насильству задекларований у п. 6 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Що стосується безпосередньо поняття «домашнє насильство», то відповідно до ст. 3 Закону Грузії «Про запобігання насильства щодо жінок та (або) домашньому насильству, захист і допомогу жертвам насильства» під ним розуміється порушення одним членом родини конституційних прав та свобод іншого зневагою або (та) шляхом фізичного, психологічного, економічного, сексуального насильства або примусу [9].

Таким чином, на відміну від вітчизняного законодавства, у нормативно-правових актах Грузії виокремлюється шість форм домашнього насильства: зневага, фізичне, психологічне, економічне, сексуальне насильство, примус.

Варто зазначити, що практика виокремлення зневаги в якості самостійної форми домашнього насильства – доволі поширена практика серед держав, що раніше входили до складу СРСР. Так, наприклад, домашнє насильство у формі зневаги виокремлюється в Законі Республіки Вірменія «Про

запобігання насильства у сім'ї, захист осіб, що постраждали від домашнього насильства, та відновлення злагоди у сім'ї».

У Законі Грузії «Про запобігання насильства щодо жінок та (або) домашньому насильству, захист і допомогу жертвам насильства» зазначається, що під зневагою законними інтересами неповнолітніх розуміється незадоволення одним із батьків (або обома), іншими законними представниками або (та) іншими відповідальними особами фізичних або психологічних потреб неповнолітніх, неубезпечення їх від небезпеки, обмеження права на базове навчання, нездійснення реєстрації народження, діянь, необхідних для користування медичними та іншими послугами якщо один із батьків (або обидва), інші законні представники або (та) інші відповідальні особи володіють необхідною інформацією, можливістю та доступом до відповідних послуг [9].

Таким чином, у згаданому вище нормативно-правовому акті Грузії, по-перше, зневага розглядається як форма домашнього насильства виключно відносно неповнолітніх, що, на нашу думку, є не зовсім виправданим, адже існує не тільки обов'язок щодо піклування за дітьми, але і, навпаки, за батьками (звісно, він поширюється на повнолітніх дітей), іншими близькими родичами, а, по-друге, проявляється у незадоволенні фізичних або психологічних потреб. Останнє словосполучення є доволі широким за значенням, через що теоретично під ознаки вказаної форми домашнього насильства може підпадати ряд діянь, що не несуть суспільної шкоди (небезпеки).

Що стосується самої форми домашнього насильства (зневага), вважаємо, її виокремлення є дискусійним рішенням, адже фактично вона (форма) переважно являє собою різновид економічного домашнього насильства.

Крім перелічених форм домашнього насильства законодавець Грузії виокремлює також примус. У п. «в» ст. 4 згаданого вище нормативно-правового акта зазначається, що примус – фізичний або психологічний примус людини виконувати або не виконувати діяння, виконання або невиконання якого є її правом, або підлягає впливу проти своєї волі [9].

На нашу думку, виокремлення примусу в якості самостійної форми домашнього насильства виглядає також доволі суперечливим рішенням, адже на практиці примус фактично являє собою спосіб реалізації фізичного, економічного, психологічного або сексуального домашнього насильства.

У Законі Грузії «Про запобігання насильства щодо жінок та (або) домашньому насильству, захист і допомогу жертвам насильства» закріплюються дефініції понять «жертва» та «кривдник». Так, під жертвою розуміється жінка або члени родини, конституційні права та свободи яких були порушені зневагою або (та) фізичним насильством, психологічним насильством, економічним насильством, сексуальним насильством або примусом, а, у свою чергу, кривдником – член родини, який порушує конституційні права та свободи іншого члена родини зневагою або (та) фізичним, психологічним, сексуальним або економічним насильством чи примусом [9].

Таким чином, у Грузії особа відноситься до числа кривдників або жертв з моменту фактичного вчинення суб'єктом акту домашнього насильства.

Розглянемо питання регулювання кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства у Грузії. Як і в Україні, в КК Грузії законодавець цієї держави виокремлює домашнє насильство в якості самостійного складу кримінального правопорушення. Ст. 126-1 глави XX «Злочини проти здоров'я» має назву «Насильство у сім'ї» та складається з двох частин. У ч. 1 зазначається:

«1. Насильство одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, систематичні образи, шантаж або приниження, що призвели до фізичного болю або страждань та не спричинили наслідки, передбачені у статтях 117, 118 або 120 даного Кодексу, -

караються громадськими роботами на строк від 80 до 150 годин або позбавленням волі на строк до двох років з обмеженням прав, пов'язаних зі зброєю, або без такого» [8].

Окремо зауважимо, що ст.ст. 117, 118, 120 КК Грузії передбачають кримінальну відповідальність за вчинення таких злочинів, як умисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, умисне заподіяння менш тяжкої шкоди здоров'ю, умисне заподіяння легкої шкоди здоров'ю.

Таким чином, ч. 1 ст. 126-1 КК Грузії за своїм змістом дещо схожа на положення ст. 126-1 КК України, проте диспозиція вітчизняної норми виглядає більш конкретизованою, що дозволяє зменшити ризики неправильної кваліфікації суспільно небезпечних діянь, які мають ознаки домашнього насильства. Крім того, санкція ст. 126-1 КК України передбачає більш широкий перелік альтернативних видів покарань, що дозволяє судам обрати найбільш справедливе покарання, пропорційне за своєю суворістю ступеню суспільної небезпеки діяння [4, с. 557].

Також варто зазначити, що ч. 1 ст. 126-1 КК Грузії частково передбачає відповідальність за діяння, що розглядаються за вітчизняним законодавством в якості адміністративних правопорушень, адже словосполучення *«наси́льство одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, систематичні образи...»* свідчить про те, що систематичність не є обов'язковою (а лише альтернативною) ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК Грузії.

На нашу думку, саме систематичність – одна з важливих кваліфікуючих ознак, яка відрізняє суспільно шкідливе діяння від суспільно небезпечного, тому, на нашу думку, більш доцільним було б закріпити її в рамках диспозиції ч. 1 ст. 126-1 КК Грузії в якості обов'язкової.

У ч. 2 ст. 126-1 передбачено наступне:

«2. Те саме діяння, вчинене:

а) відносно завідомо неповнолітнього, особи, яка перебуває у безпорадному стані, особи з обмеженими можливостями або жінки, яка перебуває у стані вагітності;

б) у присутності неповнолітнього відносно члена його родини;

в) відносно двох або більше осіб;

г) групою осіб;

д) неодноразово, -

карається громадськими роботами на строк від 200 до 400 годин або позбавленням волі на строк від 1 до 3 років з обмеженням прав, пов'язаних зі зброєю або без такого [8].

Таким чином, на відміну від КК України, чинний закон про кримінальну відповідальність Грузії передбачає кваліфікований склад домашнього насильства. Без сумніву, перелічені ознаки суттєво підвищують ступінь суспільної небезпеки даного діяння, через що, можливо, враховуючи негативну динаміку поширення цього акта деліктної поведінки на території нашої держави, доречно спроектувати відповідні положення до чинного вітчизняного закону про кримінальну відповідальність. Зокрема, цікавим вбачається передбачити у ч. 2 ст. 126-1 КК України кримінальну відповідальність за вчинення домашнього насильства відносно: неповнолітнього; двох або більше осіб; жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності тощо.

На нашу думку, включення до ст. 126-1 КК України кваліфікованих та, можливо, особливо кваліфікованих складів домашнього насильства здатне підвищити рівень ефективності запобігання даному злочину, адже наявність більш суворих санкцій змусить кривдника двічі подумати, перш ніж вчинити це суспільно небезпечне діяння [4, с. 557].

Отже, на підставі викладеного вище можна зробити висновок про те, що законодавство Грузії в частині протидії домашньому насильству суттєво відрізняється від вітчизняного, зокрема:

1) виокремлюється шість форм домашнього насильства (крім сексуального, фізичного, психологічного та економічного – зневага та примус);

2) систематичність не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення у вигляді домашнього насильства;

3) наявність кваліфікованих складів домашнього насильства.

З метою покращення динаміки поширення кримінальних правопорушень у вигляді домашнього насильства вбачається доречним спроектувати у вітчизняне законодавство досвід Грузії в частині закріплення кваліфікованих складів домашнього насильства (вчинення домашнього насильства відносно: неповнолітнього; двох або більше осіб; жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності тощо).

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є аналіз досвіду регулювання юридичної відповідальності за акти делінквентної поведінки, пов'язані з домашнім насильством, інших держав, що раніше входили до складу СРСР (держави Балтії, Республіка Молдова тощо).

Література:

1. Березняк В.С., Шаблістий В.В., Каторкін Р.А. Кримінологічні аспекти деліктної поведінки дітей в Україні / Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense (dedicated to the 53rd anniversary of the UN General Assembly adoption of the Declaration of the Rights of the Child and the 56th anniversary of the establishment of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs) : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. Р. 79-102. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/287/7882/16460-1> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року // Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=277667 (дата звернення: 20.02.2024)..

3. Шевченко С. І. Особливості взаємодії Національної поліції з громадськістю в процесі забезпечення публічного порядку. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6, т. 2. С. 162–166.
4. Шевченко С. І. Досвід Грузії в частині запобігання домашньому насильству: кримінально-правовий // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.) ; у 2-х ч. - Ч. І. - Дніпро : ДДУВС, 2024. С.555-558.
5. Шевченко С.І. Запобігання домашньому насильству як напрям забезпечення внутрішнього безпекового середовища. *Organizational and legal fundamentals for the formation of a security environment in Ukraine : Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. P. 144-168. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-363-7-7> (дата звернення: 20.02.2024).
6. Юнін О. С., Шевченко С. І. Кримінально-правове забезпечення воєнної безпеки України. *Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. P. 823-846. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-36> (дата звернення: 20.02.2024).
7. Юнін О.С. Пріоритетність захисту прав та законних інтересів людини в діяльності поліції. *Митна справа*. 2013. № 1 (85). Ч. 2. Кн. 1. С. 401-405.
8. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი: საქართველოს კანონი 22.07.1999წ // საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე: ვებგვერდი. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=248> (дата звернення: 20.02.2024).
9. ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ: საქართველოს კანონი N761, 4.05.2017. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/26422?publication=25> (дата звернення: 20.02.2024).

References

1. Berezniak, V. S., Shablysty, V. V., Katorkin, R. A. (2023). *Kryminolohichni aspekty deliktnoi povedinky ditei v Ukraini* [Criminological Aspects of Delinquent Behaviour of Children in Ukraine]. *Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense (dedicated to the 53rd anniversary of the UN General Assembly adoption of the Declaration of the Rights of the Child and the 56th anniversary of the establishment of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs): Scientific monograph*, Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 79–102. Retrieved from: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/287/7882/16460-1> [in Ukrainian].
2. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen–hruden 2023 roku [Unified Report on Criminal Offenses for January–December 2023] (2023). Ofis Heneralnoho prokurora: ofitsiyni veb-sait. Retrieved from: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=277667 [in Ukrainian].
3. Shevchenko, S. I. (2017). *Osoblyvosti vzaemodii Natsionalnoi politzii z hromadskistiu v protsesi zabezpechennia publicznego poriadku* [Features of Interaction between the National Police and the Public in the Process of Ensuring Public Order]. *Naukovyi visnyk publicznego ta pryvatnoho prava*, Vol. 2, Issue 6, pp. 162–166 [in Ukrainian].
4. Shevchenko, S. I. (2024). *Dosvid Hruzii v chastyni zapobihannia domashnomu nasylstvu: kryminalno-pravovyi* [Experience of Georgia in Preventing Domestic Violence: Criminal Law Aspect]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty: materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, Dnipro, 15 March 2024, Part I, pp. 555–558. Dnipro: DDUVS [in Ukrainian].
5. Shevchenko, S. I. (2023). *Zapobihannia domashnomu nasylstvu yak napriam zabezpechennia vnutrishnoho bezpekaovoho seredovyscha* [Prevention of Domestic Violence as a Direction of Ensuring the Internal Security Environment]. *Organizational and legal fundamentals for the formation of a security environment in Ukraine: Scientific monograph*, Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 144–168. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-363-7-7> [in Ukrainian].
6. Yunin, O. S., Shevchenko, S. I. (2023). *Kryminalno-pravove zabezpechennia voiennoi bezpeky Ukrainy* [Criminal Law Provision of Ukraine's Military Security]. *Military offences and war crimes: background, theory and practice: Collective monograph*. Ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 823–846. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-36> [in Ukrainian].
7. Yunin, O. S. (2013). *Priorytetnist zakhystu prav ta zakonnykh interesiv liudyny v diialnosti politzii* [Priority of Protecting Human Rights and Legitimate Interests in Police Activities]. *Mytna sprava*, No. 1 (85), Part 2, Book 1, pp. 401–405 [in Ukrainian].
8. *Sakartvelos sisxlis samartlis kodeksi: Sakartvelos kanoni 22.07.1999 ts.* [Criminal Code of Georgia: Law of Georgia of 22 July 1999] (1999). *Sakartvelos sakanonmdablo matsne: vebgverdi*. Retrieved from: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=248> [in Georgian].
9. *Kalta mimart dzaladobis an/da ojaxhshi dzaladobis agkvetis, dzaladobis msxverplta dacvisa da daxmarebis shesakheb: Sakartvelos kanoni N761, 4.05.2017* [On the Prevention of Violence against Women and/or Domestic Violence, Protection and Assistance to Victims of Violence: Law of Georgia No. 761 of 4 May 2017] (2017). Retrieved from: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/26422?publication=25> [in Georgian].